

PAVAO RITTER VITEZOVIĆ: *VITA ET MARTYRIUM BEATI VLADIMIRI CROATIAE REGIS*

prir. i prev. Petar Ušković Croata, Biakova, Zagreb, 2015.,
ISBN 978-953-6497-99-7; 103 stranice

Za ovaj broj *Kroatologije* posvećen hrvatskim latinistima činilo se prikladnim prikazati nedavno izašlu knjižicu, malenu opsegom, a veliku po simbolici. Radi se o izdanju djela Pavla Rittera Vitezovića *Vita et martyrium beati Vladimiri Croatiae regis* („Život i mučeništvo hrvatskog kralja blaženog Vladimira“), tiskanog 1705. g. na Griču u Zagrebu. Važnost izdanja sastoji se u činjenici da je priređivač i prevodilac djela student diplomskog studija hrvatskog latinитета na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. Uistinu, može biti sretna država čiji su studenti dovoljno motivirani da posvete vrijeme i trud radu na istraživanju povijesti i kulture vlastite države, pokazujući da kod nas ipak postoji budućnost humanističkih znanosti, pa čak i kad je riječ o klasičnim jezicima, koji se u zadnje vrijeme smatraju sve manje potrebnima (iako je razumijevanje hrvatske povijesti bez njih nemoguće). Zanimljivo je i da je djelo izašlo gotovo točno na tisućitu obljetnicu mučeničke smrti kralja o kojem govori, kojeg pravoslavne crkve u Crnoj Gori i Albaniji štiju kao svetog Jovana Vladimira, katolici ga smatraju blaženim, a poštuju ga i bosanski muslimani. Vladimir je pogubljen 22. svibnja 1015.g., iako se po nekim računanjima spominje i 1016. godina.

Knjiga se sastoji od nekoliko uvodnih tekstova te izvornog latinskog teksta i, paralelno uz njega, dosad neobjavljenog prijevoda na hrvatski. Opremljena je i komentarom uz tekst, kazalom osobnih i geografskih imena, kao i bilješkom o prevoditelju.

Prvi uvodni tekst, *Musae alumnus Illyriacae*, govori o, kao što se kaže i u podnaslovu poglavlja, liku i djelu Pavla Rittera Vitezovića. Poseban se naglasak u prikazu života tog znamenitog hrvatskog latinista, jezikoslovca, pjesnika i povjesničara, diplomata i vlasnika tiskare, koji je neko vrijeme razmišljao i o odlasku u samostan u rodnom Senju, a na kraju kao barun umro u bijedi 1713. g., stavlja na njegove tri hagiografije: onu o ugarskom kralju Ladislavu, o kralju Vladimiru, te na rukopisnu zbirku o ilirskim svecima. Naime, izbor tema uklapa se u Vitezovićevo političku (predilirsku) ideju ujedinjenja svih hrvatskih pokrajina, pa onda pod imenom Hrvatske (Crvene i Bijele) i svih slavenskih zemalja. Stoga hrvatskim kraljevima proglašava i ugarskog (V)Ladislava, i dukljanskog Vladimira, a Slavene u duhu svoga vremena redovito poistovjećuje s Ilirima.

Prije uvodne studije nalazi se, na jednoj stranici, kratak osvrt prevodioca na razloge iz kojih je tu priču, na granici legende i povijesti, izvukao s ruba zaborava, kao što je to pred tri stoljeća učinio i Vitezović. Sama uvodna studija, kao što autor, Petar Ušković Croata, pošteno priznaje u bilješci, zapravo je rad (zajedno sa sažetkom, ključnim riječima i popisom literature) napisan za III. međunarodnu kroatološku konferenciju *Pavao Ritter Vitezović i njegovo doba*, u čijem je zborniku u međuvremenu i objavljen kao pregledni rad.

Naslov tog uvodnog dijela glasi „Kralj Vladimir kao književni motiv u hrvatskoj

latinističkoj tradiciji“. Ovdje nas autor vodi kroz pojavljivanja legende o blaženom Vladimiru u hrvatskoj historiografiji, počevši od *Ljetopisa Popa Dukljanina*, tj. *Barskog rodoslova*, gdje se osjeti i utjecaj pučke (usmene) tradicije, preko Marulića koji je hrvatsku redakciju rodoslova (*Hrvatsku kroniku*) preveo na latinski pod naslovom *Regum Dalmatiae et Croatiae historia*, no u nju nije uvrstio legendu o Vladimiru. Autor nagađa da je to zato što kralj nije jedan od „kanoniziranih“ blaženika Katoličke Crkve (str. 23). Vladimira pak spominju historiografi Mavro Orbini i Ivan Lučić, čija je djela (redom *Il regno degli Slavi* i *De regno Dalmatiae et Croatiae*) vjerojatno koristio i sam Vitezović, te Juraj Rattkay u povijesti *Memoria regum et banorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*, doduše u verziji drugačijoj od one u *Ljetopisu*, dok ga Ludovik Crijević Tuberon preskače, iako je njegovo razdoblje važno i za dubrovačku povijest. Vitezović je, u skladu s duhom baroknog slavizma svoga vremena, staru slavu svoga naroda često povezivao s antičkim, pa i biblijskim događajima, a utoliko se više posvetio i hagiografiji kao književnoj vrsti u kojoj se progovara o povijesnim starinama. Legitimitet obradi legende o Vladimiru kao o povijesnoj osobi daje i Vitezovićev povjesničarski ugled. Da mu je osobno ta legenda bila važna, svjedoči bilješka u neobjavljenom djelu *Indigetes Illyricani* gdje se napominje da tog kralja treba istražiti, kao i činjenica da je djelce o njemu odlučio tiskati kao zasebnu knjižicu. Na to se odlučio, kako sam kaže, zato što je život tog kralja Crvene Hrvatske nepoznat narodu Bijele Hrvatske, a i štuje ga samo Istočna Crkva (str. 34-6). Studija donosi i pregled važnijih razlika između Vitezovićevog teksta i onog *Barskog rodoslova* (nažalost bez opširnijeg komentara o njihovoj eventualnoj važnosti) te zaključak u kojem se nagla-

šava da je Vitezović u priču unio i nove elemente (himan i molitvu) te pokazao da se i književne starine i legende mogu koristiti u baroknoj slavenskoj ideji.

Reprintom naslovnice izdanja iz 1705. godine počinje glavni dio knjige, izdanje latinskog izvornika životopisa, pjesme i himna sv. Vladimiru napisanih u duhu katoličke tradicije, te molitve za njegov zagovor. Paralelno uz latinski ide lako čitljiv i književno lijep hrvatski prijevod, u kojem se kvaliteta izrade očituje, primjerice, i u pažnji da asocijacije na biblijske fraze budu prepoznatljivo prenesene. Tekst je obogaćen i kritičkim komentarom u kojem se, između ostaloga, daju uspoorednice s tekstem *Ljetopisa* i Orbinijevim djelom, kao i neka pojašnjenja izraza i topografije. Neiskustvu prevodioca treba pripisati sitnije propuste kao što su zatipci, podnaslov na engleskom jeziku (*Endnotes*) uz komentar, nedosljednost u kroatiziranju imena - npr., Samuel/Samuilo/Samujlo; *Ascrivium* = Kotor, *Drivastum* = Drivast (bez napomene da je to danas *Drishti*, dok je napisano da je Askrivij Kotor), ali *Dagnum* = Dagnum, umjesto Dagno (*Danjë*) – i sl. Sve to nikako ne umanjuje uloženi trud i vrijednost rezultata toga truda. Hrvatska je historiografija dobila prijevod djela jednog od najvažnijih svojih književnika, u kojem je Vitezović kroz lik bl. Vladimira dao doprinos pokušaju ujedinjenja hrvatskih krajeva. Taj pak blaženi kralj, čiji se ostaci (preneseni iz Prespe u Albaniji, gdje je ubijen, u crkvu sv. Marije u Prapratni u Crnoj Gori, a onda opet u Albaniju u samostan kod Elbasana) danas čuvaju u Sabornoj crkvi u Tirani, kroz štovanje koje mu se iskazuje može pomiriti katolike, pravoslavce, pa čak i muslimane, što se i u današnje vrijeme čini osobito aktualnim i svjedoči o dobro pogođenom trenutku vraćanja ove legende na svjetlo dana.

Maja Matasović